

Janizaqov Abduvahob Esirgapovich

Jizzax politexnika instituti, Jizzax, O'zbekiston

YASHIL ARXITEKTURANING RIVOJIGA TA'SIR QILUVCHI ASOSIY OMILLAR

Annotasiya: Ushbu maqola zamonaviy dunyoda "Yashil" arxitektura g'oyasining dolzarbligini aks ettiradi, shuningdek, keyinchalik "Yashil" deb nomlanishi mumkin bo'lgan binolarni loyihalash va qurishga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni tavsiflaydi.

Kalit so'zlar: yashil arxitektura, energiya samaradorligi, energiya tejamkor, energiya resurslari, yashil qurilish, atrof-muhit, bino.

Janizakov Abduvahob Esirgapovich

Jizzakh Polytechnic Institute, Jizzakh, Uzbekistan

KEY FACTORS INFLUENCING THE DEVELOPMENT OF GREEN ARCHITECTURE

Abstract: This article reflects the relevance of the idea of "green" architecture in the modern world, and describes the main factors influencing the design and construction of buildings that can later be called "green".

Keywords: green architecture, energy efficiency, energy saving, energy resources, green construction, environment, building.

Kirish. "Yashil" arxitekturaning rivojlanishining boshlanishi 70-80 yillar deb hisoblanadi. XX asrda yana bir energiya inqirozidan so'ng, G'arb dunyosi atrof-muhit va tabiiy resurslarni saqlash muammolari haqida jiddiy o'ylay boshladi va "Yashil" qurilish g'oyasi ustida faol ishlay boshladi.

Global iqlim o'zgarishi bilan bog'liq muammoli masalalar mamlakatda iqtisodiy o'sish, ekologik va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga o'zining salbiy ta'sirini

ko'rsatmoqda. Shundan kelib chiqib, mamlakatimizda iqlim o'zgarishlari ta'sirini kamaytirish va unga moslashish, "yashil" iqtisodiyotga o'tish choralari jadallashtirish, shuningdek "yashil" va barqaror iqtisodiy o'sish modelini targ'ib qilishga jiddiy e'tibor qaratilmoqda.

Bu borada, O'zbekistonda "yashil" iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, "yashil" investitsiyalarni jalb qilish, ekologik inqirozning salbiy ta'sirini yumshatish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-oktabrdagi PQ-4477-son qarori bilan 2019-2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish [Strategiyasi](#) tasdiqlandi.

Shuningdek bu borada 2023-yil 2-dekabrdagi "2030 yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-436-son qarorining 1-ilovasi bilan 2030 yilgacha O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotga o'tish va "yashil" o'sishni ta'minlash Dasturi tasdiqlandi.

Asosiy qism. Bir qarashda, "Yashil" arxitektura shunchaki integratsiyalashgan tabiiy komponentga ega arxitektura bo'lib tuyulishi mumkin, ammo agar biz ushbu kontseptsiyani chuqurroq ko'rib chiqsak, ham muhandislik, ham arxitektura va landshaft echimlarining o'zaro uyg'unlashgan energiya tejankor va ekologik arxitektura degan xulosaga kelishimiz mumkin.

Yer yuzida odamlar sonining ko'payishi bilan inson faoliyatining atrof-muhitga halokatli ta'siri ham ortib bormoqda. Shu munosabat bilan energiyaning, issiqlikning, suv va havoni tozalashning muqobil manbalarini rivojlantirish orqali bizda mavjud bo'lgan resurslarni asrab-avaylash bo'yicha qator chora-tadbirlarni qo'llash zarurati paydo bo'lmoqda. Shularni inobatga olib "Yashil" arxitektura g'oyasi bugungi kunda har qachongidan ham dolzarb ekanligini idrok etamiz.

Yashil arxitektura - bu tabiatni, atrof-muhitni va arxitekturani uyg'unlashtirishga qaratilgan zamonaviy loyihalash tendentsiyasidir. Yashil arxitektura "Barqaror

arxitektura”ning insonlar va tabiat o‘rtasida muvozanatni ta'minlash, energiya va suv resurslaridan samarali foydalanishga yo‘naltirilgan kontseptsiyadir.

Yashil binolar atrof-muhitga minimal ta'sir ko‘rsatgan holda ularni iloji boricha hayotiy qilish uchun loyihalashtiriladi, quriladi va ta'mirlanadi. Asosiy e'tibor tabiiy resurslardan samarali foydalanish, chiqindilar va ifloslanishlarning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish, tabiiy dunyoga ta'sir qilmasdan qurilish uchun zarur bo‘lgan barcha materiallar bilan ta'minlashga qaratilgan.

Binolarni yashil qilishning yuzlab usullari mavjud, ammo eng yaxshi yashil bino quyidagi omillarga javob berishi kerak:

To‘g‘ri joylashuv. Yashil binoning to‘g‘ri joylashuviga e’tibor qaratish lozim, ya’ni suvli, botqoqli yoki yer osti suvlari yuzada bo‘lgan noqulay joylarda qurilmasligi kerak.

Energiya samaradorligi har qanday yashil binoning asosiy komponentidir. Bu omil atrof-muhitga salbiy ta'sirni minimallashtiradigan energiya resurslaridan foydalanishga qaratilgan. Isitish, sovitish va shamollatish odatda binoning eng katta energiya xarajatlari hisoblanadi. Muqobil energiya manbalaridan foydalanish ularni kamaytirishga yordam beradi. Misol uchun, quyosh panellarini o‘rnatish orqali biz tabiiy quyosh energiyasidan foydalanishimiz mumkin. Sifatli izolyatsiyalangan derazalardan foydalanish va ularni to‘g‘ri joylashtirish ham bir xil darajada muhimdir, chunki derazalar kunduzgi yorug‘likdan foydalanishni optimallashtirishga imkon. Shunday qilib, bu tamoyil quyosh energiyasi yorug‘lik va issiqlikning asosiy manbai bo‘lgan isitish va sovutish uchun minimal issiqlik iste'moli bilan loyihalash va qurilishga asoslangan.

Chiqindisiz loyiha. Eskirgan binolarni qayta foydalanishga moslashtirish, masalan, eski omborni uy-joyga aylantirish, to‘g‘ri rejalashtirish va loyihalash nafaqat qurilish chiqindilari miqdorini, balki binoning ishlash muddati davomida hosil bo‘ladigan chiqindilar miqdorini ham kamaytirishi mumkinligiga misoldir.

Organik materiallardan foydalanish. Qurilish maydonchasi yaqinida qazib olinadigan ohak, gil, tosh va shag'al kabi mahalliy materiallar ham mavjud bo'lishi mumkin. Ularda asosan zaharli moddalarning tarkibi kam yoki umuman yo'q.

"Oson nafas olish". Ichki havo tashqi havoga qaraganda 100 barobar ko'proq ifloslanishi mumkin. Ko'pchiligimiz bino ichida bo'yoq hidini sezishimiz mumkin, ammo bu toksinga qo'shimcha ravishda, binoda yashovchilarning sog'lig'iga xavf tug'diradigan uchuvchan organik birikmalarni chiqaradigan boshqa materiallar ham mavjud. Bunga yo'l qo'ymaslik va bino ichidagi ekologik vaziyat sifatini oshirish uchun biz ichki havoning ifloslanishini oldini oladigan ekologik toza materiallarni tanlashimiz kerak. Shuningdek, binodagi ichki namlik, mog'or va changning kontsentratsiyasini nazorat qilish kerak.

Yashil binoda suvdan oqilona foydalanish. Yashil binolarda suvdan foydalanish, jumladan oqava suvni qayta ishlatish, ulardan hojatxonalarni yuvish va ko'kalamzorlashtirilgan hududlarni sug'orish uchun foydalanish shular jumlasidandir. Ba'zi yashil binolar hatto yomg'ir suvini yig'ib, binoning o'zining ehtiyoji uchun foydalanadi.

Ilmiy nuqtai nazardan shuningdek, atrof-muhit, ya'ni tabiiy landshaft tushunchasi ma'lum maydonning tabiiy saqlangan kompleksi bo'lib, unda mazkur joy, uning relyefi, ob-havosi, tuproq tarkibi va sharoiti hamda biotsenoz omilini ifodalaydi. Bunda tabiiy lanshaftga muvofiqlashtirib yanada me'moriy go'zallik baxshida etib, kishilarga bahra berish, qulay mikroiklim yaratishda sun'iy favvoralarning ham ahamiyati beqiyos.

Yashil arxitektura me'moriy bionikaning bir bo'limi bo'lib, u tabiiy ob'ektlar va inshootlarning kombinatsiyasiga katta e'tibor beradi.

Zamonaviy dunyoda odamlar qulay muhitda, tabiat bilan uyg'unlikda yashashga intiladi. Arxitektorlar yashil binolar majmualarini yaratishga intilishadi, ularning dizaynida yangi materiallar va yangi texnologiyalar qo'llaniladi, murakkab geometrik shakllar bilan tuzilmalar yaratadi. Bunda ular ko'pincha egri yuzasiga ega bo'lgan

plitalar va qobiqlardan foydalanadilar. Bunday qobiq va plitalar katta yuk ko'tarish qobiliyatiga ega bo'ladi.

Xulosa. Yuqoridagilardan kelib chiqib Yashil arxitekturaning asosiy tamoyillarini quyidagicha belgilashimiz mumkin:

1. Tabiat bilan uyg'unlik. *Yashil arxitektura loyihalari tabiat bilan hamohang bo'ladi, atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va tabiat elementlarini qo'llaydi.*

2. Energiya samaradorligi. *Quyosh energiyasi, shamol energiyasi va boshqa qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanishni rag'batlantiradi.*

3. Suv resurslaridan samarali foydalanish. *Yomg'ir suvi to'plash, suvni qayta ishlash va boshqa suv tejovchi texnologiyalarni qo'llab-quvvatlaydi.*

4. Chiqindilarni qayta ishlash. *Qayta ishlangan materiallarni va chiqindilarni kamaytirishni maqsad qiladi.*

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.Schumacher, Patrik. Digital Hadid. Landscapes in Motion. Basel-Boston-Berlin: Birkhauser Publishers for Architecture, 2004.

2.S. S. Ojegov, A. S. O'rolov, K. J. Rahimov. Landshaft arxitekturasini va dizayni - Samarqand, 2003.

3. Ahmedov M. Q., Nazarova D. A., Xasanov A. O. O'zbekiston arxitekturasini va shaharsozligining taraqqiyot yo'llari. Monografiya. Toshkent 2016.